

Rol van student en opleider

– met didactische tips voor Lesson Study

Didactisch katern 3

Didactiek van Lesson Study in de opleiding voor leraren

marnix academie

Rol van student en opleider – met didactische tips voor Lesson Study

Didactisch katern 3

Didactiek van Lesson Study in de opleiding voor leraren

Auteur

Erica de Goeij

m.m.v. Henk Logtenberg, Marjolijn Peltenburg en Carolien Duijzer

© Marnix Academie Utrecht

mei 2023

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Vorbereiden op Lesson Study.....	3
<i>Bedoeling Lesson Study .....</i>	<i>3</i>
<i>Werkwijze Lesson Study .....</i>	<i>4</i>
<i>Voorbeelden van onderzoeksvragen .....</i>	<i>5</i>
Samen onderzoeken.....	6
<i>Samenwerkingsvaardigheden .....</i>	<i>6</i>
<i>Onderzoekend vermogen .....</i>	<i>7</i>
Rol van de opleider	9
Rol van studenten tijdens de onderzoeksles	10
Een leerzame nabespreking.....	12
Bronnen	14

Inleiding

Op de Marnix Academie is een droom werkelijkheid geworden!

Al geruime tijd hebben docenten de wens om Lesson Study in te zetten als effectief leermiddel in de opleiding tot leraar basisonderwijs. Het is onze missie om op te leiden tot bekwame, betrokken en bevlogen leerkrachten. Lesson Study als vorm van onderzoek en teamleren sluit daar naadloos bij aan. Immers, onderwijs ontwerpen in je eentje gaat dan misschien wel sneller, maar door samen onderwijs te maken, kom je verder. Toen het in het kader van de kwaliteitsafspraken aan de studenten was om hun wensenlijstje in te dienen, gaven ook zij aan graag samen onderwijs te willen ontwerpen. De tijd is daarom rijp om met behulp van Lesson Study de kwaliteit van ons opleidingsonderwijs te verhogen.

Wat we leren van Lesson Study is dat het verbindt. Er ontstaan door Lesson Study leerrijke verbindingen binnen de opleiding, door bijvoorbeeld aandacht voor doorgaande, verbindende lijnen in het curriculum en door Lesson Study in te zetten als professionaliseringsinstrument voor opleidingsdocenten, waardoor verbindende gesprekken plaatsvinden. We zien daarnaast Lesson Study als een werkwijze die veel potentieel heeft om het leren van studenten op de opleiding te verbinden met het leren van studenten in de praktijk. Zo is Lesson Study bij uitstek geschikt om als opleiders (van de Marnix Academie en uit de praktijk) samen mét studenten onderwijs te ontwerpen, uit te voeren en na te bespreken (Peltenburg, Duijzer & Timmermans, 2022). De opleidingsdocent neemt een kijkje in de onderwijspraktijk van de studenten en van de opleider in de praktijkschool en koppelt hier vervolgens zijn expertise aan. Lesson Study brengt opleidingsdocenten, opleiders op de praktijkscholen én de studenten dicht bij elkaar via een gezamenlijk na te streven doel vanuit een (vak)inhoudelijk onderwerp. En via dit doel brengt Lesson Study studenten ook meer in verbinding met vakinhouden, vakdidactiek en pedagogiek.

Graag inspireren we de lezers van deze serie katernen met de ervaringen die tot nu toe zijn opgedaan in de experimenten met Lesson Study op de Marnix Academie. We richten ons hierbij in het bijzonder op de didactische kant van Lesson Study:

Katern 1: Wat houdt Lesson Study in?

Katern 2: Lesson Study bij ZOOM – een vertaling naar de opleiding

Katern 3: Rol van student en opleider – met didactische tips voor Lesson Study

Katern 4: Doorgaande lijn in Lesson Study

Lesson Study vraagt om zogenaamde ‘trage tijd’: tijd die meer ruimte biedt voor het leren door te experimenteren en samen te kijken naar wat er gebeurt. Reflectie is daarbij essentieel om tot leren te komen. Eén van de studenten verwoordt zijn ervaringen als volgt:

De samenwerking heeft positieve effecten gehad. Ik dacht dat ik de onderwijsbehoeften van mijn leerlingen best goed in beeld had, maar ik merk dat ik door de observaties van mijn groepsgenoten toch nog veel nieuwe inzichten over mijn leerlingen heb gekregen. ... Voor mijzelf heb ik dus geleerd dat het samen kijken naar en reflecteren op een les mij vaak nieuwe en diepere inzichten biedt in mijn leerlingen.

De inhoud van de katernen is tot stand gekomen vanuit wat wij als opleiders samen met studenten leerden over Lesson Study; gewoon door ermee aan de slag te gaan en onderweg steeds aanpassingen te doen daar waar het nodig bleek. De opbrengst? Enthousiaste studenten en opleiders! Door samen onderwijs te ontwerpen en te onderzoeken, creëren we kansen om veel van elkaar te leren.

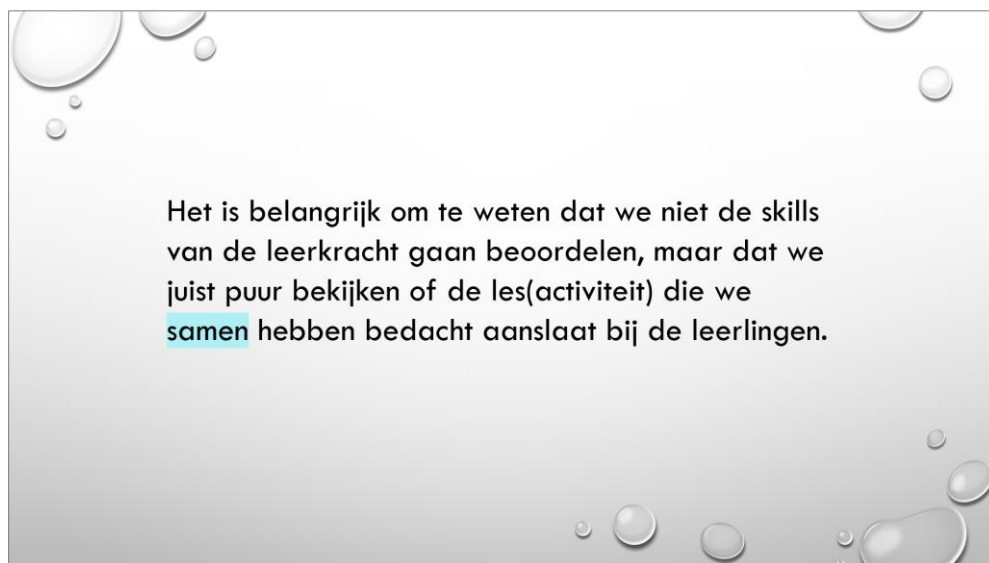
Vorbereiden op Lesson Study

Lesson Study vraagt om een gedegen voorbereiding van de studenten op de bedoeling en werkwijze. Door vooraf duidelijk te zijn over de verwachtingen, kan tijdens het traject de aandacht zoveel mogelijk uitgaan naar de inhoud van het leren.

Bedoeling Lesson Study

In de voorbereiding van de studenten op het doorlopen van het traject wordt ingegaan op de bedoeling en de werkwijze van Lesson Study. Bij Lesson Study vindt het teamleren plaats als oplossingen die gezamenlijk zijn bedacht worden *toegepast* en gezamenlijk wordt gekeken naar het *effect* ervan. Het is gericht op samen onderzoeken en samen leren. Het gaat bij Lesson Study niet om de vraag: Wat we doen, kan dat ook beter? Nee, het gaat om de vraag: Doen we de goede dingen? Hoe doen we dat en hoe komen we tot onze keuzes? (Logtenberg & Odenthal, 2018) Het zijn juist die keuzes en het onderzoeken van het effect ervan in de onderwijspraktijk, die het leren verrijken.

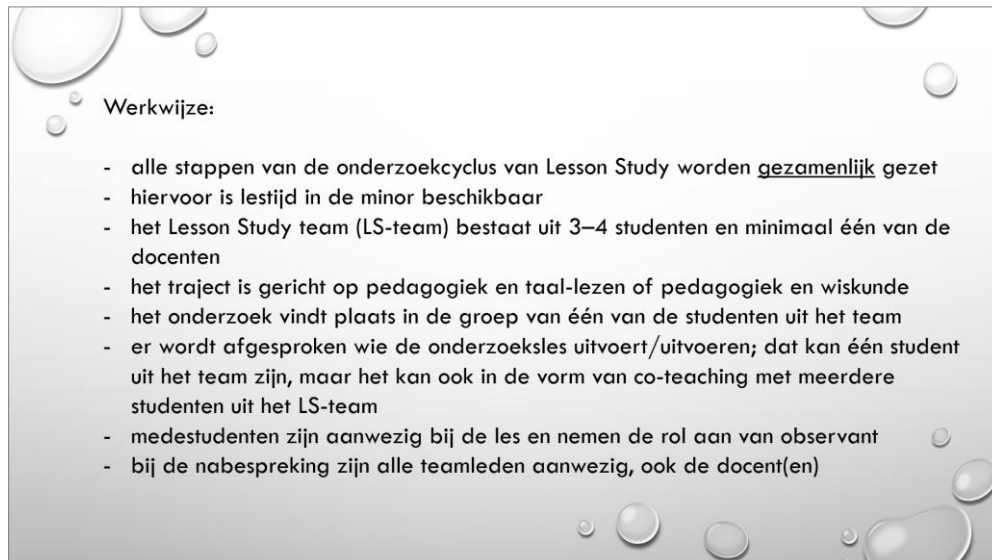
Wat goed is om te benadrukken, is dat het om gezamenlijke keuzes gaat. In het Lesson Study-traject maakt het dan ook niet uit wie de onderzoeksles uitvoert en wie de rol van observant aanneemt. Alle rollen dienen een gezamenlijk onderzoeksdoel. Het gaat er dus niet om dat de student die de onderzoeksles uitvoert feedback ontvangt van de medestudenten die de les hebben geobserveerd. Afbeelding 1 is afkomstig uit de PowerPoint die we gebruiken bij de minor ZOOM (zie Didactisch katern 2) om de studenten voor te bereiden op het werken met Lesson Study. De afbeelding maakt precies duidelijk waar het wel en niet om gaat.

Afbeelding 1: Eén van de bedoelingen van Lesson Study

Werkwijze Lesson Study

Afbeelding 2 toont de belangrijkste spelregels met betrekking tot de werkwijze van het Lesson Study-traject in de minor ZOOM. Door hierover vooraf heldere verwachtingen uit te spreken is voor alle studenten duidelijk hoe we te werk gaan.

Werkwijze:

- alle stappen van de onderzoekscyclus van Lesson Study worden gezamenlijk gezet
- hiervoor is lestijd in de minor beschikbaar
- het Lesson Study team (LS-team) bestaat uit 3–4 studenten en minimaal één van de docenten
- het traject is gericht op pedagogiek en taal-lezen of pedagogiek en wiskunde
- het onderzoek vindt plaats in de groep van één van de studenten uit het team
- er wordt afgesproken wie de onderzoeksles uitvoert/uitvoeren; dat kan één student uit het team zijn, maar het kan ook in de vorm van co-teaching met meerdere studenten uit het LS-team
- medestudenten zijn aanwezig bij de les en nemen de rol aan van observant
- bij de nabespreking zijn alle teamleden aanwezig, ook de docent(en)

Afbeelding 2: Werkwijze Lesson Study in de minor ZOOM

Voor studenten is het fijn om vooraf te weten dat delen van het onderzoek tijdens de contacturen kunnen worden uitgevoerd onder begeleiding van de docenten. Ook waardevol is een globale planning van de fasen van Lesson Study over de periode van de minor of module. Studenten kunnen dan op tijd afspraken maken over het moment van uitvoeren van de onderzoeksles. Dit moment dient te worden afgestemd met de opleider op de praktijkschool, maar ook medestudenten moeten ervoor zorgen dat zij in de gelegenheid zijn om de onderzoeksles bij te wonen, bijvoorbeeld door daarvoor een stagedag van hun eigen praktijkschool in te zetten.

Planning:

week 40	introductie Lesson Study
week 40-42	doelen en selectie van het onderwerp, voorbereiding van het onderzoek
week 44-48	onderzoek en ontwerpen van het lesplan
week 49-51	uitvoering onderzoeksles
week 2-3	nabespreking en reflectie

Afbeelding 3: Planning van de Lesson Study-cyclus in de minor ZOOM (zie Didactisch katern 2)

Om ervoor te zorgen dat tijdens het proces de aandacht kan uitgaan naar de inhoud van het onderzoek, is niet alleen een heldere schets van de spelregels van Lesson Study van belang, maar zijn ook duidelijke richtlijnen nodig voor de te doorlopen stappen van de cyclus. We hebben mogen ervaren dat het werken met de booklet daarbij zeer helpend is. Waar een enkele student de stappen in de booklet wat teveel voorschrijvend vindt, is het overgrote deel van de studenten het erover eens dat de booklet hen goed meeneemt door het proces. Op <https://marnixlessonstudy.nl/over-lesson-study/lesson-study-in-6-stappen/> is een booklet te downloaden die standaard op de Marnix Academie wordt gebruikt en naar de inhoud van verschillende minoren en leereenheden kan worden aangepast.

In een reflectie schrijft één van de opleiders:

De booklet is een prettige leidraad voor het proces van Lesson Study. We zijn weinig tijd verloren aan zogenoemde taakinstructies. De booklet maakte het daardoor ook mogelijk om leerteams in hun eigen tempo de onderzoekscyclus te laten doorlopen.

Voorbeelden van onderzoeksvragen

Soms is het voor studenten lastig om te komen tot een onderwerp van onderzoek. Ze hebben dan bijvoorbeeld al veel informatie over de groep leerlingen verzameld en zien door de bomen het bos niet meer. In andere gevallen komen studenten wel tot een onderwerp, maar lopen ze vast in de formulering van de onderzoeksvraag. In beide gevallen kan het helpend zijn om al bij de voorbereiding van het Lesson Study-traject enkele voorbeelden van onderzoeksvragen te presenteren. In afbeelding 4 zijn voorbeelden van onderzoeksvragen opgenomen uit de minor ZOOM.

Voorbeelden van onderzoeksvragen

Hoe kunnen we beter tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen door ...

- ze uit te dagen met een vraagstuk dat een beroep doet op computational thinking (groep 1-2)?
- tijdens een rekenles over het rekenen tot 20 in groep 4 meer spel en beweging in te brengen en zo de concentratie te verhogen?
- bij het rekenen op de lege getallenlijn in groep 4 meer samenwerking te bevorderen?
- bij het splitsen van getallen kinderen zelf passend materiaal te laten kiezen?

Afbeelding 4: Voorbeelden van onderzoeksvragen in de minor ZOOM

Samen onderzoeken

Lesson Study betekent samen leren door samen te werken en samen te onderzoeken.

Samenwerkingsvaardigheden

Naar aanleiding van een Lesson Study-traject schrijft één van de studenten in haar reflectie:

Het samenwerken met twee medestudenten was zeer waardevol. We hadden een goede klik en vulden elkaar aan. Hierdoor ben ik een veel betere leerkracht geworden.

Het is heel mooi als studenten tot deze conclusie kunnen komen; dat het samen werken en samen leren ook écht heeft plaatsgevonden en invloed heeft gehad. Studenten hebben samenwerkingsvaardigheden nodig om het Lesson Study-traject tot een succes te maken.

Voorbeelden van vaardigheden die een rol spelen bij het samenwerken zijn (SLO, 2020):

- effectief communiceren
- hulp vragen, geven en ontvangen
- een proces inrichten om een gezamenlijk doel te bereiken
- verschillende rollen bij jezelf en anderen (h)erkennen
- onderhandelen en afspraken maken met anderen in een team
- functioneren in heterogene groepen
- respect voor verschillen
- een positieve en open houding ten aanzien van andere ideeën.

Opleiders zullen tijdens het proces signalen opvangen van goede en minder goede samenwerkingen binnen de Lesson Study-teams. Bovenstaande samenwerkingsvaardigheden kunnen helpend zijn bij het analyseren waar het in een stroeve samenwerking aan schort en bij het bespreekbaar maken ervan. Het is ook goed als studenten zich ervan bewust zijn wat een goede samenwerking van hen vraagt.

De student bij wie in de klas het onderzoek gaat plaatsvinden heeft in het beginstadium vaak een wat grotere rol, omdat deze student de informatie over de groep verzamelt en deelt. Wanneer dit al in begin teveel uit balans raakt, kan de opleider de groep meenemen in het bedenken van taken voor de medestudenten, zoals bijvoorbeeld het beschrijven van de analyse van de resultaten of het verzamelen van literatuur over het gekozen onderwerp. Ook kan het een geruststelling zijn dat de medestudenten juist later in het proces een grotere rol op zich kunnen nemen, bijvoorbeeld in de uitvoering van de onderzoeksles en het beschrijven van de bevindingen.

Onderzoekend vermogen

Lerarenopleidingen gaan op verschillende wijzen om met de rol van onderzoek in de lerarenopleiding. In het algemeen zien we in lerarenopleidingen een sterke nadruk op de ontwikkeling van de meer technische onderzoeksvaardigheden en het leren doorlopen van de onderzoekscyclus. Steeds vaker zien we ook de behoefte om te investeren in het onderzoekend vermogen van aanstaande leerkrachten. Dit betekent dat onderzoek geïntegreerd is in beroepstaken (de praktijkcyclus en niet de onderzoekscyclus staat centraal) en ten dienste staat van het uitoefenen van het beroep van leraar.

Ook op de Marnix Academie zijn we van mening dat aankomende leerkrachten in het basisonderwijs dienen te beschikken over onderzoekend vermogen. De wijze waarop Onderzoekend Vermogen binnen de Marnix Academie gepositioneerd is, is te zien in de flyer Onderzoekend Vermogen (afbeelding 5). Onderzoekend vermogen definiëren we – in navolging van het onderzoek door het Lectoraat Onderzoekend Vermogen van de Hogeschool Utrecht – als: “Het vermogen om in professionele situaties vast te kunnen stellen waar adequate handelingskennis ontbreekt en deze ontbrekende kennis met passende grondigheid te kunnen creëren én bruikbaar te maken binnen een professionele context” (Projectgroep Onderzoekend Vermogen Marnix Academie, 2020).

Afbeelding 5: Marnix Academie, flyer onderzoekend vermogen

Lesson Study doet een beroep op het onderzoekend vermogen van de studenten, want het is gericht op beroepssituaties waarin aankomende leerkrachten reflecteren op hun genomen beslissingen, hun handelen en het effect ervan op de leerlingen. Het stellen van steeds weer nieuwe kennisvragen en leervragen als onderdeel van onderzoekend vermogen, zoals geformuleerd in afbeelding 5, is ook bij Lesson Study aan de orde. Sommige antwoorden worden door het Lesson Study-team opgezocht in bijvoorbeeld de literatuur of in de beschikbare toetsgegevens van een groep leerlingen. Andere vragen leiden sneller tot uitzoeken en onderzoeken. Dat is ook te zien in de Lesson Study-cyclus van de minor ZOOM, zoals beschreven in Didactisch katern 2. Bijvoorbeeld bij het zelf ontwerpen van een toets en het analyseren en interpreteren van het werk van de leerlingen. De dialoog met collega's, leerlingen/studenten, opleiders en peers vormt ook bij Lesson Study de kern van het teamleren.

In de praktijk hebben we ervaren dat studenten soms de neiging hebben om de onderzoeksfase van de Lesson Study-cyclus te snel te doorlopen of zelfs over te slaan. Ze richten zich dan te snel op het bedenken van lesideeën voor de onderzoeksles, zonder hun onderzoekend vermogen (opzoeken, uitzoeken en onderzoeken) in te zetten. Daardoor ontbreekt het aan onderbouwing van het lesontwerp vanuit literatuur en dataverzameling. De opleider treedt dan op als procesbegeleider en prikkelt weer het onderzoekend vermogen van de studenten.

Onderzoekend vermogen wordt niet alleen van de studenten gevraagd, maar ook van de expert die een rol speelt in de Lesson Study-cyclus. De rol van expert wordt op de Marnix Academie vervuld door de opleider; dat is meestal een opleider van de opleiding, maar het kan ook een opleider zijn die werkzaam is op de praktijkschool. De expert brengt kennis, vaardigheden en attitudes in die aansluiten bij het onderwerp van onderzoek. Tegelijkertijd is de expert onderzoeker en stelt zich net zo nieuwsgierig op naar de effecten van gezamenlijk genomen beslissingen als de studenten die het proces uitvoeren.

Rol van de opleider

De opleider, meestal die van de opleiding maar soms ook die van de praktijkschool, heeft in het traject van Lesson Study verschillende petten op. In het vorige hoofdstuk werd al de pet van de expert en die van de onderzoeker genoemd. Maar er zijn meer rollen voor de opleider. We zetten ze op een rijtje.

De opleider als (mede)onderzoeker:

stelt zich nieuwsgierig op, helpt bij het formuleren van een onderzoeksvraag, denkt mee in het verzamelen, analyseren en interpreteren van data, kijkt terug op de uitvoering en stimuleert reflectie

De opleider als (vak)expert:

brengt kennis in over het gekozen onderzoeksgebied (vakdidactiek/pedagogiek), maar ook de benodigde vaardigheden en attitudes, stelt denkvragen en reflectie-stimulerende vragen (inhoudelijke begeleiding), neemt verantwoordelijkheid voor de kennisdeling

De opleider als procesbegeleider:

bij met name startende Lesson Study-teams aan het begin van de opleiding en teams waarin het proces stroef verloopt (taakgerichte en persoonlijke begeleiding)

De opleider als beoordelaar:

als het traject van Lesson Study onderdeel uitmaakt van een toets zal de opleider aan de hand van de beoordelingscriteria bepalen of de gestelde toetsdoelen zijn behaald

De opleider kan verschillende leiderschapsstijlen aannemen, zo beschrijven Logtenberg en Odenthal (2018, p. 20-21) in hun boek over Lesson Study, te weten:

- Instrueren: veel sturen, weinig ondersteunen.
Dit past bij teams die wel willen, maar nog niet kunnen.
- Begeleiden: veel sturen, veel ondersteunen.
Dit past bij teams die het niet kunnen en misschien ook niet willen.
- Steunen: weinig sturen, veel ondersteunen.
Dit past bij teams die het wel kunnen, maar weinig zin hebben.
- Delegeren: weinig sturen, weinig ondersteunen.
Dit past bij teams die zich al tot een echt team hebben ontwikkeld.

Rol van studenten tijdens de onderzoeksles

De rolverdeling van de studenten tijdens de uitvoering van de onderzoeksles bestaat uit één of meer studenten die het *onderwijs verzorgen* en studenten die *observeren* wat er gebeurt en dit vastleggen met notities en/of foto's en videobeelden.

Het verzorgen van het onderwijs kan door een individuele student gebeuren: de student die de groep al kent of juist een medestudent uit het Lesson Study-team die nieuw is voor de groep, maar de groep al wel heeft leren kennen in de onderzoeksfase en de ontwerpfasen van Lesson Study. Het is ook mogelijk om een andere vorm van co-teaching te kiezen en meerdere studenten in de rol van leerkracht te zetten. Hieronder worden zes verschillende vormen van co-teaching beschreven (Onderwijs van Morgen, z.d.):

- **Observerende co-teaching**
De een geeft les, de ander observeert.
Door te kiezen voor een focusgebied krijgen beide partijen meer inzicht in het leerproces van de leerling.
- **Assisterende co-teaching**
De een geeft les, de ander loopt rond in de klas en geeft uitleg bij de opdracht.
Expertise kan op basis van inhoud doelgericht worden ingezet.
- **Parallele co-teaching**
Beide studenten geven onderwijs aan een opgesplitste groep.
Ideaal voor differentiatie: tempo en activiteiten kunnen aan de hulpvragen van de leerlingen worden aangepast.
- **Station co-teaching**
De leerinhoud is verspreid over verschillende stations (vorm van een circuit). De leerlingen doorlopen ieder station zelfstandig of met behulp van de leerkrachten.
Ideaal voor differentiatie: bij de verschillende stations kunnen verschillende activiteiten en werkvormen worden aangeboden.
- **Alternatieve co-teaching**
De een geeft les aan een groot deel van de groep, de ander aan een kleiner deel.
Ideaal voor differentiatie: de kleinere groep ontvangt gerichte hulp en ondersteuning.
- **Complementaire co-teaching**
Beide studenten begeleiden samen het volledige onderwijsproces voor de gehele klas. Door de onderlinge dynamiek versterken zij elkaar.

Belangrijk is wel dat bij elke gekozen vorm van co-teaching er altijd voor wordt gezorgd dat minstens één student uit het Lesson Study-team observeert. Liever nog twee studenten die

observeren als er ook twee lesgeven verdeeld over verschillende groepen. Het verzorgen van onderwijs vraagt namelijk veel focus en aandacht en maakt het observeren van wat er in de breedte van de groep gebeurt lastig.

Het is goed om studenten voor te bereiden op hun rol van observant. Dat kan met de volgende aandachtspunten (Logtenberg, e.a., 2013):

Respecteer de natuurlijke atmosfeer in de klas:

- Ga aan de zijkant van het lokaal zitten of achter in de klas.
- Blijf gedurende de gehele les in de klas en praat niet met anderen.
- Loop vrij door de klas als de leerlingen individueel of in groepen aan het werk zijn; maar ga naar de zijkant wanneer er onderwijsleergesprekken worden gevoerd.
- Beperk de interacties met de leerlingen. Incidentele interactie is toegestaan, mits dit niet storend is. De observator doet dit uitsluitend als hij dit nodig heeft ter verheldering van het denkproces van de leerling.

Word een onderzoeker:

- Realiseer je dat het verzamelen van specifieke data belangrijk is, omdat de discussie over het denken en leren van de leerlingen dan is gebaseerd op zichtbaar 'bewijs'.
- Houd het lesdoel voor ogen dat is geformuleerd door de Lesson Study-groep.
- Leg de data vast op papier en de observatieformulieren.
- Maak notities over gedrag van individuele leerlingen en over het groepswerk (maak een plattegrond).
- Documenteer de variatie aan oplossingen die leerlingen gebruiken bij het uitvoeren van de opdrachten (inclusief de fouten).

Beantwoord de onderstaande vragen terwijl je observeert:

- Is het lesdoel duidelijk voor de leerlingen?
- Dragen de onderwijsactiviteiten effectief bij aan het doel?
- Is de les samenhangend en draagt deze bij aan de begripsvorming?
- Ondersteunen de opdrachten en materialen de leerlingen om het lesdoel te bereiken?
- Helpen de onderwijsleergesprekken de leerlingen bij de begripsvorming?
- Gebruiken de leerlingen hun bestaande kennis om de inhoud van de les te begrijpen?
- Dragen de vragen van de leraar bij aan het leer- en denkproces van de leerlingen?

Een leerzame nabespreking

Tolle (2010) beschrijft in zijn artikel het belang van de reflectiefase in de cyclus van Lesson Study. Na een uitgebreide tijdsinvestering in het onderzoeks- en ontwerpproces mogen de leeropbrengsten die voortkomen uit de uitvoering van de onderzoeksles niet worden vergeten. Om het rendement van deze reflectie te verhogen, adviseert Tolle om een protocol in te zetten waardoor de nabespreking gestructureerd verloopt. Zo'n protocol zou er als volgt uit kunnen zien in een nabespreking met de tijdsduur van een uur:

Welkom, opening	Welkom en introductie door de gespreksleider. Welke inhoudelijke punten worden besproken?
Startvragen (10 min)	Eerst een vraag aan de uitvoerende leerkracht(en): Wat heeft jou het meest verbaasd bij de uitvoering van de les? Daarna de vraag aan elk van de observanten: Wat heeft jou het meest verwonderd bij de uitvoering van de les?
Nabespreking (30 min)	Vier nabesprekingspunten van het lesvoorbereidingsformulier of uit de booklet. Waar blijkt dat uit? Bewijs kan bestaan uit foto's, videobeelden, geschreven observaties (dialogen) of verzameld leerlingwerk.
Reflectie en borging (10 min)	De reflectie kan ook al deel uitmaken van de nabespreking als per nabesprekingspunt het geleerde wordt benoemd en hoe dit wordt meegenomen naar een volgende les.
Inhoudsdeskundige/opleider (5 min)	Vat het Lesson Study-traject samen in een samenhangend eind-'commentaar'. Breng bij het finale commentaar in: observaties, ervaringen en actuele onderzoeksgegevens.
Bedanken	Bedanken van het Lesson Study-team en in het bijzonder de student die zijn groep heeft ingebracht in het proces. In Japan wordt de uitvoerende leerkracht getrakteerd op een borrel: Kanpai! 😊

Naast het protocol is het goed om het volgende met elkaar af te spreken:

- Blijf met elkaar gefocust op het denken en leren van de leerlingen en de leerstofinhoud van de onderzoeksles.
- Baseer de discussiebijdragen op eigen observaties (data) en licht je bijdragen toe op basis van concreet en specifiek bewijs.
- Wees geen passieve luisteraar. Probeer een actieve bijdrage te leveren aan de nabespreking.

Meer didactische tips voor het welslagen van Lesson Study in de lerarenopleiding zijn te vinden in de vragen en antwoorden op de site over Lesson Study:

<https://marnixlessonstudy.nl/uitwisselen/>

Bronnen

- Logtenberg, H. e.a. (2013). *Lesson study, methodiek voor teamleren bij instructie*. Verkregen via: <http://www.school-aanzet.nl/over-school-aan-zet/call-for-proposals/lesson-studyogw-povo/>
- Logtenberg, H., & Odenthal, L. (2018). *Lesson Study als effectieve vorm van teamleren* (2e druk). CPS Onderwijsontwikkeling en advies.
- Onderwijs van Morgen. (z.d.). *6 Vormen van co-teaching*. Geraadpleegd op 23 april 2023, <https://www.onderwijsvanmorgen.nl/6-vormen-van-co-teaching/>
- Projectgroep Onderzoekend Vermogen Marnix Academie. (2020). *Visie op het onderzoekend vermogen van de Marnixstudent*. Marnix Academie. *Dit visiestuk wordt momenteel herzien.*
- Peltenburg, P., Duijzer, C., & Timmermans, M. (2022). Nieuwe aanpak/methodiek. Het speelveld Samen Opleiden nog beter benut: Hoe een gedeelde grenspraktijk bijdraagt aan het creëren van Leerrijke Verbindingen door de lerarenopleider. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 43 (4), 91-104.
- SLO. (maart 2020). *Leerlijn samenwerken*. Geraadpleegd op 22 april 2023, van <https://www.slo.nl/@12875/leerlijn-samenwerken/>
- Tolle, P.P. (2010). Lesson Study, Still a work in progress in America. *Mathematics Teacher*, 104, 181-185.